

G. Gurbanow

PARS DILI

Elipbiý

Orta we ýokary okuw mekdepleri
(başlangyç öwrenijiler) üçin okuw kitaby

*Türkmenistanyň Bilim ministrligi
tarapyndan hödürlenildi*

Aşgabat
Türkmen döwlet neşirýat gullugy
2014

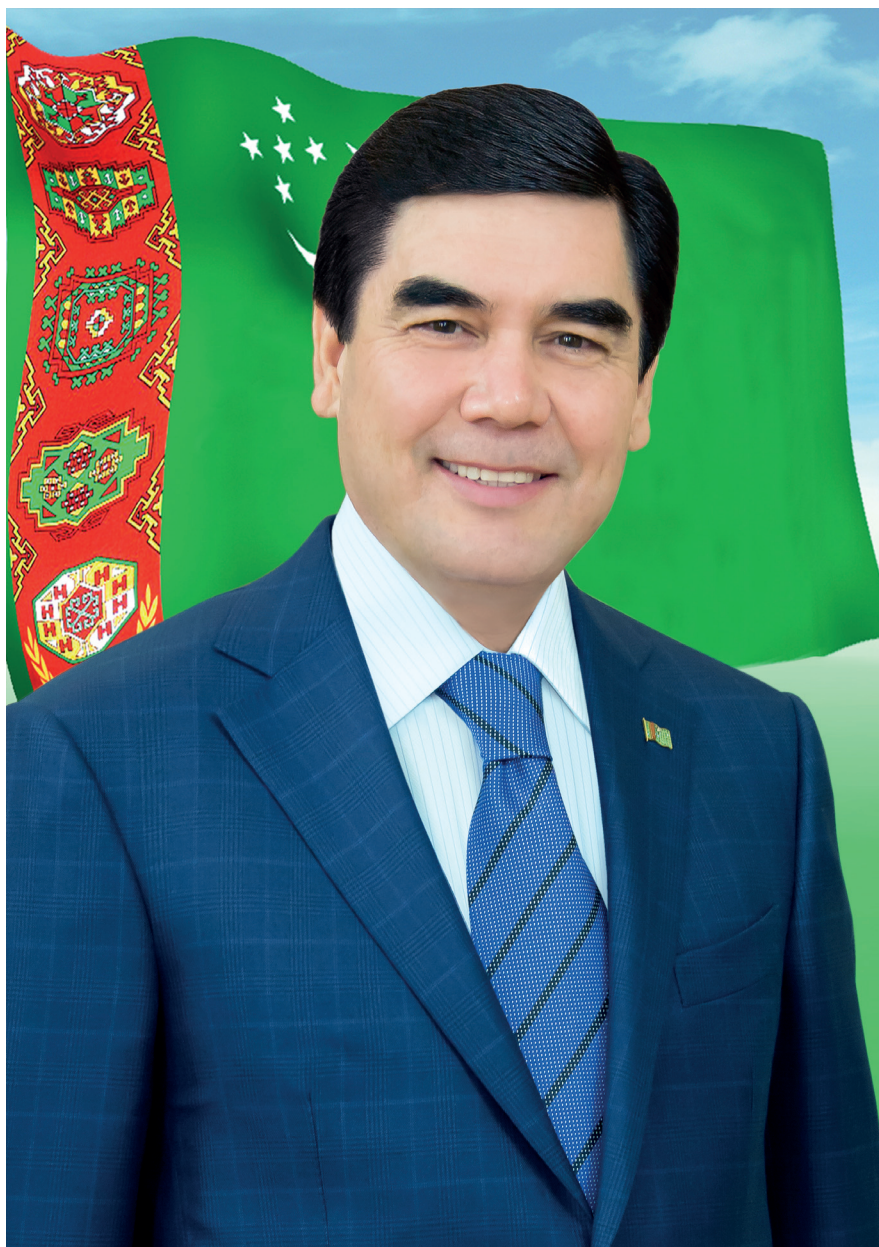
UOK 378+809.59
G 80

G 80   **Gurbanow G.**
          Pars dili. Orta we ýokary okuw mekdepleri (başlangyç
öwrenijiler) üçin okuw kitaby. –A.: Türkmen döwlet neşirýat
gullugy, 2014.

TDKP № 116, 2014

KBK 81.2(5 Eýr) ýa 73

© G. Gurbanow, 2014.

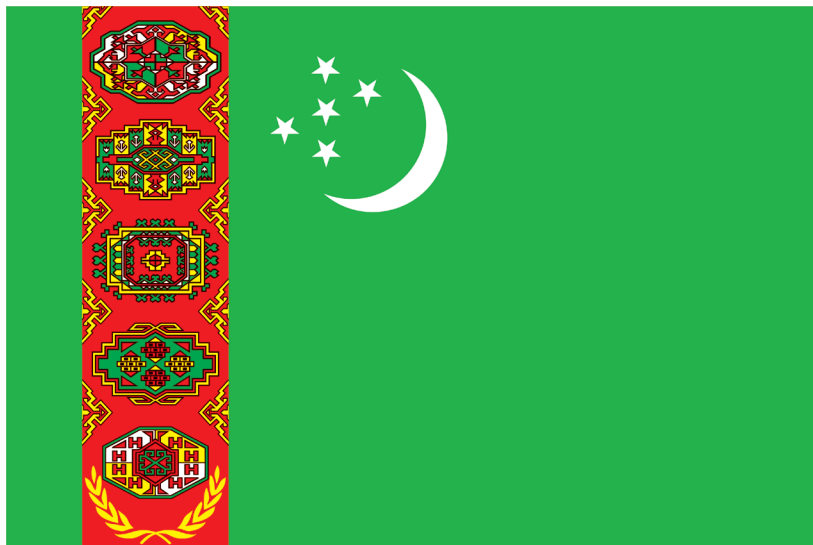

**TÜRKMENISTANYŇ PREZIDENTI
GURBANGULY BERDIMUHAMEDOW**

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET TUGRASY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET BAÝDAGY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET SENASY

Janym gurban saňa, erkana ýurdum,
Mert pederleň ruhy bardyr köňülde.
Bitarap, garaşsyz topragyň nurdur,
Baýdagyň belentdir dünýäň öňünde.

Gaýtalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

Gardaşdyr tireler, amandyr iller,
Owal-ahyr birdir biziň ganymyz.
Harasatlar almaz, syndyrmaz siller,
Nesiller döş gerip gorar şanymyz.

Gaýtalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

SÖZBAŞY

Türkmenistanda pars dili orta we ýokary mekdeplerde köp ýyllardan bäri okadylyp gelinýär. Elbetde, bu dili öwrenmek üçin türkmen dilinde okuw kitabyňyň, ylaýta-da pars elipbiýini öwrenmek üçin sada dilde, düşnükli ýazylan kitabyň zerurlygy ýüze çykýar.

Şeýlelikde, mugallymçylyk işiniň dowamynda parsça harplaryň nähili ýazylanda okuwça düşnükli boljakdygy synagdan geçirildi. Şol toplanan tejribe esasynda başlangyç öwrenjiler üçin niýetlenen okuw kitaby ýazyldy. Bu kitap iki bölümden ybarat bolup, onuň birinjisi «Pars dili. Elipbiý» okuw kitaby, ikinjisi bolsa «Pars dili. Elipbiý» ýazuw işi gollanmasy diýlip atlandyrylýar.

«Pars dili. Elipbiý» okuw kitabynda harplaryň ýazylyşyna degişli kadalar okuwçylara düşnükli, sada dilde düşündirilip, şol harplara degişli gönükmeler berildi. Okuw kitaby on dokuz sapakdan ybarat bolsa-da, mugallym okuwçylaryň geçilenleri özleşdiriş ýagdaýyna görä, käbir sapaklary bölüp biler. Şeýle-de kitabyň zyznda parsça-türkmençe sözlük ýerleşdirildi.

Ýazuw işi gollanmasynda pars dili okuw kitabyndaky tertibine görä, olaryň görnüşlerini dogry ýazmak üçin nusga berlip, harp böleklerini täzedan gaýtalap ýazar ýaly, ýörite setirler boş galdyryldy.

Şeýle-de şol harplaryň ýazylyşyna mysallar getirilip, sözleri gaýtalap ýazar ýaly boş setir goýuldy. Bu ýagdaý okuwçylaryň elipbiýi öwrenmegini aňsatlaşdyryp, mugallymyň zähmetiniň ýerine düşmegine gowy kömek eder.

Birinji sapak

PARS ELIPBIÝI

VII asyrdan başlap Eýranda pählewi elipbiýi ulanylyşdan galyp, onuň deregine arap elipbiýi giňden rowaçlanypdyr. Ýöne arap elipbiýi pars diliniň ses ulgamyny doly kanagatlandyryp bilmändir. Şoňa görä-de pars diliniň seslerini, mümkin boldugyça, dolurak berer ýaly, arap elipbiýindäki 28 harpyň üstüne aşaky 4 harpy goşupdyrlar:

پ pe, چ çe, ژ že, گ ga:f.

Şeýlelikde, pars elipbiýindäki harplaryň sany 32-ä ýetirilipdir. Arap elipbiýinde pars diliniň sözlerinde ulanylmaýan, bu dil üçin ýat bolan sesler hem bar:

ث se, ح he, ص sa:d, ض za:d, ط ta:, ظ za:, ع 'aýn, ق ğa:f.

Bu 8 harp diňe arap dilinden geçen sözlerde ýazylyar. Pars elipbiýinde ýazuwyň ugry sagdan çepelolup, onda baş harp ýok.

Pars elipbiýi

Harpyň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
1	2	3	4	5	6
alef	a:, ä, e, o	ا	-	-	ا
be	b	ب	ب	ب	ب
pe	p	پ	پ	پ	پ
te	t	ت	ت	ت	ت
se	s	ث	ث	ث	ث
ji:m	j	چ	ج	ج	ج

çe	ç	چ	چ	چ	چ
he, ha:-ýe hotti:	h	ح	ح	ح	ح
ħe	ħ*	خ	خ	خ	خ
da:l	d	د	-	-	د
za:l	z	ذ	-	-	ذ
re	r	ر	-	-	ر
ze	z	ز	-	-	ز
že	ž	ژ	-	-	ژ
si:n	s	س	س	س	س
ši:n	ş	ش	ش	ش	ش
sa:d	s	ص	ص	ص	ص
za:d	z	ض	ض	ض	ض
ta:	t	ط	ط	ط	ط
za:	z	ظ	ظ	ظ	ظ
'eýn, 'aýn	ء	ع	ع	ع	ع
ğeýn, ğaýn	ğ**	غ	غ	غ	غ
fe	f	ف	ف	ف	ف
ğa:f	ğ**	ق	ق	ق	ق

*ħ – süýkeş aýdylyan «ħe» sesi şeýle belgi bilen aňladyldy.

**ğ – süýkeş aýdylyan «ğeýn» we «ğaf» sesleri şeýle aňladyldy.

ka:f	k	ک	ڪ	ك	ك
ga:f	g	گ	گ	گ	گ
la:m	l	ل	ل	ل	ل
mi:m	m	م	م	م	م
nu:n	n	ن	ن	ن	ن
wa:w	w, u:, o, ou	و	-	-	و
he, ha:-ýe häwwäz	h, e	ه	ه	ه	ه
ýe, ýa:	ý, i:, eý	ی	ی	ی	ی

Ikinji sapak

HARPY EMELE GETIRÝÄN ŞEKILLER

Elipbiýdäki harplar 16 şekilden (belgiden) ybarat:

ا ب ح د ر س ص ط ع ف ك ل م و ه ی

Bu şekilleriň 6 sanysy ا و م ل ا ه ýe täze harp ýasamaga gatnaşmaýar. Galan 10 sany şekil aşagyna ýa ýokarsyna goýulýan nokatlaryň sanynyň üýtgemegi ýa-da çyzyklaryň goýulmagy bilen täze harp ýasaýar.

1. ب şekiliniň aşagyna bir nokat goýsak, ب «be» harpy, üç nokat goýsak, پ «pe» harpy, ýokarsyna iki nokat goýsak, ت «te» harpy, üç nokat goýsak, ث «se» harpy emele gelýär.

Bu şekili az-kem çuňaldyp (ýarym aýlaw şekilinde ýazyp), içine bir nokat goýsak, ن «nu:n» harpyny alarys.

2. ح şekili şu durşuna «ha:-ýe hotti:» harpyny (h sesini) aňladýar. Onuň ortasyna bir nokat goýsak, ج «ji:m» harpy, üç nokat goýsak, چ «çe» harpy, ýokarsyna bir nokat goýsak, خ «ħe» harpy emele gelýär.

3. د şekili «da:l» harpyny (d sesini) aňladýar. Onuň üstüne bir nokat goýmak bilen, ذ «za:l» harpyny alýarys.

4. ر şekili şu durşuna «re» harpyny (r sesini) aňladýan bolsa, ýokarsyna bir nokat goýsak, ز «ze» harpy, üç nokat goýsak, ژ «že» harpy emele gelýär.

5. ص şekili «sa:d» harpyny (s sesini) aňladýar. Bu şekiliň üstüne bir nokat goýsak, ض «za:d» harpy bolýar.

6. س şekili «si:n» harpyny (s sesini) aňlatsa, üstüne üç nokat goýsak, ش «şi:n» harpyny aňladýar.

7. ط şekili «ta» harpyny (t sesini) aňladýar. Bu şekiliň üstüne bir nokat goýsak, ol ظ «za» harpyna öwrülýär.

8. ع şekili «'aýn» harpy bolsa, üstüne bir nokat goýsak, غ «ğaýn» harpy emele gelýär.

9. ف şekiliniň üstüne sag tarapdan bir nokat goýsak, ف «fe» harpyny aňladýar. Ony az-kem çuňrak ýazyp, üstüne sag tarapdan iki nokat goýsak, ق «ğa:f» harpy emele gelýär.

10. ك şekili «ka:f» harpyny, onuň üstünden bir çyzyk çeksek, گ «ga:f» harpyny aňladýar.

Harplara goýulýan nokatlaryň uly ähmiýete eýedigini nazara alyp, olary örän ünsli goýmak gerek.

Gönükme. Aşakdaky harplaryň hersini iki setirden göçürüp, dogry ýazmagy öwreniň.

ب be, پ pe, ت te, ث se, ن nu:n, ح ha:-ýe hotti:,
خ ħe, ج ji:m, چ çe, د da:l, ذ za:l, ر re, ز ze, ژ že, س si:n,
ش ši:n, ص sa:d, ض za:d, ط ta:, ظ za:, ع 'aýn, غ ğaýn,
ف fe, ق ğa:f, ك ka:f, گ ga:f.

ÝATDA SAKLAŇ:

Säla:m 'alaýkom	– Salawmaleýkim (<i>arapça</i> : Başıňyz parahat bolsun!)
'Alaýkom as-säla:m	– Waleýkimessalam (<i>arapça</i> : Siziň hem başıňyz parahat bolsun!)
Sobh be-ħeýr	– ertiriňiz haýyrly bolsun!
Ru:z be-ħeýr	– gündiziňiz haýyrly bolsun!
Şäb be-ħeýr	– gijäňiz rahat bolsun!
A:hwa:l-e şoma: çetour äst?	– siziň ýagdaýlaryňyz nähili?
Bäd ni:st	– erbet däl
Ka:fi:-st	– ýeterlik (-dir)
Bäs äst	– besdir, ýeterlik, boldy

Üçünji sapak

BIRMEŇZEŞ SES AŇLADÝAN HARPLAR

Elipbiýden görnüşi ýaly, birnäçe harp şol bir sesi aňladýar. Bu harplar arap dilinde dürli hili aýdylsa-da, pars dilinde olaryň aýdylyşynda tapawut ýok. Ýöne sözüň aslyny saklamak üçin, sözler arap dilindäki ýaly ýazylyar.

Sesler	Harplar
s	ث se, س si:n, ص sa:d
z	ذ za:l, ز ze, ض za:d, ظ za:
h	ح hä-ýe hotti:, ه ha:-ýe häwwäz
t	ت te, ط ta:
ğ	ق ğa:f, غ ğaýn

Bu harplary bir-biri bilen çalşyrmaklyk sözüň manysyny üýtgedýär. Şoňa görä-de pars dilinde her sözüň haýsy harp bilen ýazylyandygyny berk ýatda saklamaly. Meselem, pars dilinde «säfär» diýlip aýdylýan sözi سفر ýaly «si:n» bilen ýazsak, onda ol «sapar, syýahat» diýen manyny berýär. Emma ony صفر görnüşinde «sa:d» bilen ýazsak, aýyň adyny aňladýar. Şoňa görä-de türkmençe «Sapar» diýen ady صفر görnüşinde ýazmak dogry bolýar.

Şeýle sözlere ýene birnäçe mysal:

زهر zähr – zäher;

ظهر zähr – 1) bir zadyň ýeňse tarapy; 2) arka.

Gönükme. ا alef, ل la:m, م mi:m, و wa:w, ح ha:-ýe hotti., ی ya: harplarynyň hersiniň özbaşdak görnüşinden iki setir göçürip, dogry ýazmagy öwreniň.

Öwrenmek üçin sözler:

Män	– men	I:ra:n	– Eýran
Pedär	– kaka	Şähr	– şäher
Ĥa:newa:de	– maşgala	Ru:sta:	– oba
Ma:där	– eje	Mädräse	– mekdep
Zäba:n	– dil	Çaşm	– göz
Ĥa:här	– dogan (gyz)	To	– sen
Bära:där	– dogan	U:	– ol

Dördünji sapak

IKI GÖRNÜŞLI WE DÖRT GÖRNÜŞLI HARPLAR

Elipbiýdäki 32 harpyň 7-siniň iki (özbaşdak we harp birikmesiniň ahyrynda gelýän) görnüşi, galan 25-isiniň bolsa dört görnüşi bar. Harplary gowy ýatda saklamak üçin, olary iki sany uly topara bölmek mümkin:

1. Diňe özünden öňdäki harplara goşulyp, yzky harplardan aýratyn ýazylýan harplar (iki görnüşli harplar).

2. Öz öňündäki we zyndaky harplar bilen goşulyp ýazylýan harplar (dört görnüşli harplar).

1. Diňe özünden öňdäki harplara goşulyp, yzky harplardan aýratyn ýazylýan harplar (iki görnüşli harplar)

Bu hili harplar ýedi sany bolup, pars dilinde olara **حروف منفصله** (horu:f-e monfäsele) «aýratyn ýazylýan harplar» diýilýär. Bu harplaryň diňe iki sany görnüşi bar:

1. Özbaşdak ýazylýan görnüşi.

2. Harp birikmesiniň ahyrynda ýazylýan görnüşi.

Bu harplar özünden öň gelýän harplar bilen goşulyp ýazylýarlar, emma özünden yzda gelýän harplara birikmeýärler.

Harpyň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
alef	a:, ä, e, o	ا	-	-	ا
da:l	d	د	-	-	د
za:l	z	ذ	-	-	ذ
re	r	ر	-	-	ر
ze	z	ز	-	-	ز
že	ž	ژ	-	-	ژ
wa:w	w, u:, o, ou	و	-	-	و

ا (alef) harpy

Bu harp «a, o, ä, e» seslerini aňladýar. Iki görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

1. ا (alef) harpynyň «a:» sesini aňladýşy:

Sözüň başynda üstüne ~ (mädde) belgisi goýlan ا (alef) harpy uzyn «a:» çekimli sesi berýär.

Özbaşdak:	آب آباد آبرو آرد آرزو آزاد آز آذر
-----------	-----------------------------------

Sözüň hem harp birikmesiniň ahyrynda «a» sesini diňe ا «älef» harpy aňladýar.

Ahyrda:	بابا باد بار باز پا بازار پارو
---------	--------------------------------

2. «O» sesini aňladyp gelşi:

ا (alef) harpy diňe sözüň başynda «o» sesini aňladýar:

اروپا اردو اردک

3. «E» sesini aňladyp gelşi:

ا (alef) harpy diňe sözüň başynda «e» sesini aňladýar:

ابا ابتدا ابراز

4. «Ä» sesini aňladyp gelşi:

ا (alef) harpy diňe sözüň başynda «ä» sesini aňladýar:

ابر ابد آبرو ادا

Gönükme. Aşakdaky sözleri göçürip, olaryň okalyşyny we terjimesini öwreniň.

آذر ابرار ایزار ازا ادوار آورد

ÝATDA SAKLAŇ:

Be-färma:i:d

– buýruň

Be-neşi:ni:d

– oturyň

Boländtär begu:ýi:d

– gatyрак аýdyň

Täkra:r koni:d

– gaýtalaň

Ĥa:heş mi:konam
Be-newi:si:d
Dorost
Ka:melän dorost äst

– haýyş edýäriň
 – ýazyň
 – dogry, dürs
 – bütinleý dogry

Öwrenmek üçin sözler:

Ma:	– biz	Pänjere	– penjire
Şoma:	– siz	Där	– gapy
Kela:s	– klas, synp	Gaç	– hek
Taĥtesiyah	– synp tagtasy	Mu:	– saç
Täĥtepa:kkon	– süpürgiç	Sär	– kelle, baş
Torkämänesta:n	– Türkmenistan	Bi:ni:	– burun
Mi:z	– stol	Sändäli:	– oturgyç

ﺩ (da:l) harpy

Bu harp «**d**» sesini aňladýar. Onuň iki görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	داد دارا داراب آزاد
Ahyrda:	بدر آبدار ابد بد

ذ (za:l) harpy

Bu harp «**z**» sesini aňladýar we çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	ذال ذات ذره ذرت
Ahyrda:	كاخذ لذیذ لذت

ر (re) harpy

Bu harp «**r**» sesini aňladýar we iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	زار زور در درد رو دور راد
Ahyrda:	برابر پر برد بیر

ز (ze) harpy

Bu harp «z» sesini aňladýar we iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	زد زور زار باز دزد زود دراز
Ahyrda:	بز ابزار بزودی

Öwrenmek üçin sözler:

A:ba:d	–oba, şäher
A:pa:rtema:n	– otag (kwartira)
A:wärdän	– getirmek
Ebteka:r	– başlangyç (inisiatiwa)
Osta:n	– welaýat
Ešteba:h	– ýalňyş
Esla:h	– düzediş
Äfzu:dän	– goşmak, artdyrmak
Äfsu:s	– haýp
Eğda:m	– çäre
Emka:n	– mümkinçilik
Pa:ru:	– kürek
Särma:	– sowuk, sowuklyk
Gärma:	– yssy, yssylyk

ژ (že) harpy

Bu harp «ž» sesini aňladýar we iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	ژور دژ ژاژ اژدر ژدوار ژد
Ahyrda:	بژ کژدم مژده

و (wa:w) harpy

Bu harp «w, u:, o, ou» seslerini aňladýar. Iki görnüşiniň-de bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

1. «U:» sesini aňladyp gelşi:

Özbaşdak:	او اوت رود دود رو ابرو دارو
Ahyrda:	بو تو سو سود نور شور

2. «W» sesini aňladyp gelşi:

Özbaşdak:	ورزش دیو وی باور روان واو
Ahyrda:	دیوار سوار توان نوا هوا

3. «Ou» diftongyny aňladyp gelşi:

روشن دور دوره دوران درو پیاده رو

4. «O» sesini aňladyp gelşi:

دو تو چو خود خوش

Gönükme. Aşakdaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

وزیر دوات وارد واژه ورود وزن نوار نوازش
نود نوزده پرورش توده

Gönükme. ادذرژو harplarynyň özbaşdak we harp birikmesiniň ahyrynda gelyän görnüşinden iki setir ýazyp, olary dogry ýazmagy öwreniň.

ÝATDA SAKLAŇ:

Därs-e zäba:n-e fa:rsi: şoru:’ şod	– pars dili sapagy başlady
Därs tama:m şod	– sapak gutardy
Keta:beta:n ra: ba:z koni:d	– kitabyňyzy açyň
Tärjome koni:d	– terjime ediň
Tämri:n	– gönükme
Tähte ra: pa:k koni:d	– synp tagtasyny süpüriň
Bebi:ni:d	– görüň, serediň
Befärma:i:d be pa:-ýe tähte	– synp tagtasynyň ýanyna geliň
Gu:ş koni:d	– diňläň
Dorost ni:st	– dogry däl

Öwrenmek üçin sözler:

A:bda:r	– suwly, ter	Piýa:derou	– ýanyoda
---------	--------------	------------	-----------

Ba:zu:	– gol	Du:d	– tüsse
Ba:wär	– ynam	Di:da:r	– duşuşyk
Bära:-ýe	– üçin	Zi:ru:h	– janly
Bi-näwa:	– biçäre, garyp	Ru:d	– derýa
Tu:-där-tu:	– ötlem-ötlem	Şi:ri:ni:	– süýji

Öz öňündäki we zyndaky harplar bilen goşulyp ýazylýan harplar (dört görnüşli harplar)

Bu harplar 25 sany bolup, olar özünden öň gelýän ýokarky iki görnüşli 7 harpdan beýleki harplar bilen hem, zyndan gelen harplar bilen hem goşulyp ýazylýar. Bu harplara pars dilinde **حروف متصله** (horu:f-e mottäsele) «goşulýan harplar» diýilýär.

Bu harplaryň özbaşdak görnüşi şeýle ýazylýar:

ب پ ت ث ن ی س ش ه م ف ق ج چ ح
خ ک گ ل ص ض ط ظ ع غ

Bu harplaryň käbiriniň ýazmaça görnüşi-de bar. Harplaryň ýazmaça görnüşi basmaça görnüşine garanyňda, biraz sada hem aňsatlaşdyrylandyr.

Gönükme. Goşulyp ýazylýan harplaryň (**حروف متصله**) hersiniň özbaşdak görnüşinden iki setir ýazyp, olaryň haýsy sesi aňladýandygyny öwreniň.

Goşulyp ýazylýan harplaryň (**حروف متصله**) beýleki görnüşlerini aňsat öwrenmek üçin, olar iki topara bölünýär:

1. Çzyykdan ýokarda ýazylýan harplar:

ب پ ت ث ط ظ ف ک گ ه

2. Çzyykdan aşak düşýän harplar:

ج چ ح خ س ش ص ض ع غ ق ل م ن ی

Gönükme. Çzyykdan ýokardaky we çzyykdan aşak düşýän harplaryň hersinden iki setir ýazyp, olaryň bölekleriniň ýazylyşyna üns beriň.

Öwrenmek üçin sözler:

Şoma:	– siz	Keta:b	– kitap
A:nha:	– olar	Däftär	– depder
Şa:gerd	– okuwçy	Pu:l	– pul
Ku:däk	– çaga	Gu:ş	– gulak
Bäççe	– çaga	Keşwär	– ýurt
Ka:r	– iş	Däst	– el
Ka:rgär	– işçi	Mo'ällem	– mugallym

Bäşinji sapak

ب (be), پ (pe), ت (te), ث (se) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bolup, olar bir-birlerinden diňe nokatlarynyň ornuny hem sany boýunça tapawutlanýarlar. Bu harplaryň basmaça we ýazmaça görnüşinde tapawut ýok diýen ýalydyr.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
be	b	ب	ب	ب	ب
pe	p	پ	پ	پ	پ
te	t	ت	ت	ت	ت
se	s	ث	ث	ث	ث

ب (be) harpy

Bu harp «b» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	آب تاب باب درب داراب
-----------	----------------------

Başda:	با بو باریدن برابر باران بردن بابا
Ortada:	بیر تبر سبب
Ahyrda:	سبب تب اسب

پ (pe) harpy

Bu harp «p» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	توپ پوپ پاپ
Başda:	پر پرده پوتین پیروز پا
Ortada:	آبپاش سپردن سپاه تپه
Ahyrda:	پیپ تیپ

ت (te) harpy

Bu harp «t» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	دوات توت اوت
Başda:	تر تو تور ترتیب ترازو
Ortada:	بستر پتو
Ahyrda:	دست بت

ث (se) harpy

Bu harp «s» sesini aňladýar, dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	ارث وارث
Başda:	ثروت ثبوت ثابت اثبات اثر
Ortada:	تثبیت بثر بثور
Ahyrda:	ثلث حدیث

Gönükme. Aşakdaký sözleri göçürüp, terjimesini öwreniň.

Ba:häm – bile

Pa:da:ş – jogap

Ba:hu:ş	– akyllý
Ba:let	– balet
Pu:şa:k	– geýmim, eşik
Pi:ra:hän	– köýnek
Pi:ş	– öň, geçen
Pi:ýa:de	– pyýada
Pi:şa:ni:	– maňlaý
Ti:z	– ýiti
Tämi:z	– tämiz, arassa
Pol	– köpri
Pärçäm	– baýdak
Päşm	– ýüň
Pezeşk	– lukman
Pänj	– baş
Pu:ç	– puç, biderek

Pa:re	– bölek
Pa:şne	– ökje
Pu:st	– deri, ham
Tän	– ten, beden
Tär	– ter, öl, çyg
Täjdi:d	– täzeleniş, dikeldiş
Ti:m	– topar
Du:sti:	– dostluk
Pu:sti:n	– possun
Tejä:rät	– söwda
Dorosti:	– dogrulyk
Bärtäri:	– artykmaçlyk
Bärhi:	– käbir
Bändär	– port
Ta:j	– täç

Öwrenmek üçin sözler:

A:bpa:ş	– suw pürküç
A:fta:b	– Gün, Güneş
Ba:'es	– sebäp
Bordän	– äkitmek
Bori:dän	– kesmek
Bärğ	– 1) ýyldyrym, 2) elektrik togy
Pa:rsa:l	– geçen ýyl
Post	– poçta

Täb	– gyzgyn, temperatura
Tära:şi:dän	– syrmak, ýonmak
Tu:p	– top, pökgi
Säni:ýe	– sekunt
Sägi:l	– agyr
Çu:b	– agaç
'Äbäs	– biderek
Mo'ässer	– täsirli

Altynjy sapak

н (nu:n) WE ы (ýa:) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bar. Olaryň birikmäniň başynda we ortasynda gelyän görnüşleri diňe nokatlaryň orny hem sany boýunça tapawutlanýarlar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
nu:n	n	ن	ن	ن	ن
ýa:, ýe	i: , ý , eý	ى	ي	ي	ى

ن (nu:n) harpy

«N» sesini aňladýan bu harpyň başda we ortada gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylýar. Onuň özbaşdak we ahyrdaky görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak geçýär.

Özbaşdak:	دادن درون آوردن دیدن آن زن
Başda:	نادر نابینا نادان انار دانا نان
Ortada:	پند تند بنا تنور تنیدن
Ahyrda:	بن تن

ى (ýa:) harpy

Bu harp «ý, i: , eý» seslerini aňladýar. Ol harp birikmesiniň başynda we ortasynda çyzygyň ýokarsynda ýazylýar. Onuň özbaşdak we ahyrda ýazylýan görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	دری آبادی بازی زاری زری
Başda:	یونان یارو یاد یار
Ortada:	تیر بیدار پنیر پیر
Ahyrda:	بینی تنی دینی

Bu mysallarda ى (ýa:) harpy birikmäniň başyndan beýleki ýerlerde «i:» sesini aňladýar. ى (ýa:) harpy sözüň başynda diňe «ý» sesini berýär. Ýöne bu harpyň özbaşdak, ortada ýazylýan görnüşleri-de «ý» sesini aňladyp bilýär. Meselem:

Özbaşdak:	پای نای وای بازای
Ortada:	بنیاد بیابان آبیاری

ی (ýa:) harpy «eý» diftongyny hem aňladýar.

Özbaşdak:	ری دی وی
Başda:	دیر زید
Ortada:	پیرو
Ahyrda:	پی درپی پی پیایی

Gönükme. Aşaky sözleriň parsça ýazylyşyna üns berip, terjimesini öwreniň.

ارزان	arza:n	arzan
پندار	pända:r	oý-pikir
بازی	ba:zi:	oýun
ریز	ri:z	maýda, ownuk
بیدار	bi:da: r	oýa
دیدى	di:di:	gördüň (görmek işliginiň öten zaman senlik ýöňkemesi)
آبیاری	a:býa:ri:	suwaryş
پی در پی	peýdärpeý	yzly-yzyna

Öwrenmek üçin sözler:

A:şti:	– parahatlyk, ýaraşyk
A:mu:htän	– öwrenmek, öwretmek
Täşne	– teşne
Pänd	– öwüt-nesihat
Päni:r	– peýnir
Däwi:dän	– ylgamak
Di:dän	– görmek
Räftän	– gitmek, barmak
Si:ni:	– podnos, mejme
Şeni:dän	– eşitmek
Na:bi:na	– kör
Närm	– ýumşak
Ni:k	– gowy, oňat
Ýähe	– ýaka

ÝATDA SAKLAŇ:

Pänjere ra: ba:z koni:d	– penjiräni açyň
Pänjere ra: bebändi:d	– penjiräni ýapyň
Där ra: ba:z koni:d	– gapyňy açyň
Motäşäkkerem	} – sag bol, minnetdar
Sepa:s goza:räm	
Mämnu:näm	
I:n täräftär bei:sti:d	– bärräk duruň
A:n täräftär bei:sti:d	– aňyrrak duruň

Ýedinji sapak

س (si:n) WE ش (şi:n) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bar. Bu harplar basmaçada we nash ýazuwynda dişli ýazylýarlar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
si:n	s	س	سد	سد	س
şi:n	ş	ش	شذ	شذ	ش

Bu harplar ýazmaçada (nasta'liğ ýazuwynda) dişsiz ýa-da dişiň ýerine çalaja tolkun çekilip ýazylýarlar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
si:n	s	س	ـ	ـ	س
		س	س	س	س

şi:n	ş	شش	ث	ث	شش
		ش	ث	ث	ش

س س (si:n) harpy

«S» sesini añladýar. Birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylyar. Özbaşdak we ahyrdaky görnüşleriniň aýlawly (U) bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	<i>basmaça:</i>	داس پاس سپاس درس
	<i>ýazmaça:</i>	داس پاس پاس درس
		داس پاس پاس درس
Başda:	<i>basmaça:</i>	سر سبز ساز رسیدن
	<i>ýazmaça:</i>	سر سبز ساز رسیدن
		سر سبز ساز رسیدن
Ortada:	<i>basmaça:</i>	بستن پست سست ایستادن
	<i>ýazmaça:</i>	بستن پست است ایستادن
		بستن پست است ایستادن

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	انس پس بس یونس
	<i>ýazmaça:</i>	انس پس بس یونس
		انس پس بس یونس

شش (ş:i:n) harpy

«Ş» sesini aňladýar. Bu harpyň-da birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrky görnüşleriniň aýlawly (U) bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	<i>basmaça:</i>	بارش ترش پرش ورزش روش
	<i>ýazmaça:</i>	بارش ترش پرش ورزش روش
		بارش ترش پرش ورزش روش

Başda:	<i>basmaça:</i>	شاد رشد شتاب شور شربت شیر شب
	<i>ýazmaça:</i>	شاد رشد شتاب شور شربت شیر شب
		شاد رشد شتاب شور شربت شیر شب

Ortada:	<i>basmaça:</i>	بشر بشارت پشت
	<i>ýazmaça:</i>	بشر بشارت پشت
		بشر بشارت پشت
Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	آتش ارتش پیش نیش
	<i>ýazmaça:</i>	آتش ارتش پیش نیش
		آتش ارتش پیش نیش

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars dilinde ýazyp, terjimesini öwreniň.

Säbäb – sebäp; **säbäd** – sebet; **särw** – serwi (agaç); **särd** – sowuk; **sära:sär** – tutuş, bütinleý; **sorb** – gurşun; **dorost** – dogry; **osta:d** – ussat; **sänäd** – resminama; **su:d** – peýda; **särda:r** – serdar; **sära:b** – salgym; **serr** – syr; **şa:di** – şatlyk; **şäba:b** – ýaşlyk; **şu:ra** – geňeş; **şa:dba:ş** – gutlag; **şa:n** – şan-şöhret; **şotor** – düýe; **şäba:n** – çopan; **şeş** – alty; **şäb** – agşam, gije.

Gönükme. Aşakdaky sözleriň okalyşyny we terjimesini ýazyň.

سایر ستون سراب سرباز سر سرازیر سستی سوزش
سرداب سودا سپاس سوزانیدن سوت سست سی پرسیدن نشستن
شبان شاید شبدر شدت شور شیپور شیرین شستن شنوا ناشناس
پرسش تپش شش شدن

Öwrenmek üçin sözler:

ایستادن	i:sta:dan	– durmak
بشر	bäşär	– beşer, ynsan

پرسش	porseş	– sorag
پیشبرد	pi:şbord	– ösüş, öňe gidişlik
داس	da:s	– orak
دشت	däşt	– çöl, sähra
رشادت	reşa:dät	– batyrlyk, edermenlik
روش	räweş	– stil, usul
سپاس	sepas	– minnetdarlyk
سبز	säbz	– ýaşyl
شستن	şostän	– ýuwmak

ÝATDA SAKLAŇ:

Räfi:ğ	– ýoldaş
Rofäğa:	– ýoldaşlar
Du:st	– dost
Du:sta:n	– dostlar
Bebi:ni:d çetour äst?	– görüň (serediň) nähili?
Ĥoda: ha:fez	– hoş, sag bol
Märhämät ziýa:d	– hoş, sag bol
Märhämät-e şoma: ziýa:d	– hoş, sag boluň
Lotf-e şoma: ziýa:d	– sag boluň
Ba: omi:d-e di:da:r	– sag bol, ýene-de görüşýänçäk

Sekizinji sapak

◦(ha:-ýe häwwäz) HARPY

Bu harpyň dört görnüşi bolup, onuň diňe harp birikmesiniň ortasynda gelýän görnüşiniň bir bölegi ýazmaçada çyzykdan aşak düşýär.

Onuň beýleki görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Bu harpy ح (ha:-ýe hotti:) harpyndan tapawutlandyrmak üçin, ebjet hasabyndaky هوز (häwwäz) sözünde gelýändigini sebäpli, oňa های هوز «ha:-ýe häwwäz» («häwwäz» sözündäki «ha:» harpy) diýilýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ha:-ýe häwwáz	h, e	ه (ه)	ه (ه)	ه (ه)	ه

ه (ha:-ýe häwwáz) harpynyň harp birikmesiniň başynda, ortasynda we ahyrynda gelýän görnüşleriniň ýazmaçasy tablisada ýaýyň içinde görkezildi.

Özbaşdak:	ده راه تباہ شاه سیاہ هزاره
------------------	----------------------------

Başda:	<i>basmaça:</i>	هوا هوش هوس هندوستان هفت
	<i>ýazmaça:</i>	هوا هوش هوس هندوستان هفت

Ortada:	<i>basmaça:</i>	بهار نهار شهر سپهر سپهد تهران
	<i>ýazmaça:</i>	بهار نهار شهر سپهر سپهد تهران

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	روانه زبانه دوستانه ژاله دانه
	<i>ýazmaça:</i>	روانه زبانه دوستانه ژاله دانہ

ه (ha:-ýe häwwáz) harpynyň okalyşy:

ه (ha:-ýe häwwáz) sözünň başynda we ortasynda «h» sesini aňladýar:

Başda:	هادی هارون هزار هنوز هفته
Ortada:	بهداشت بهداری بهتر نهادن

2. Bu harp sözünň ahyrynda:

a) çekimlilerden soň gelse, «h» ýaly okalýar.

انبوه پناه سپاه راه تیه

b) çekimsiz seslerden soň gelse, köplenç, «e» sesini aňladýar. Bu hili «ه» harpyna های غیر ملفوظ (ha:-ýe ġeýr-e mälfu:z) «aýdylmaýan «h» ýa-da های بدل حرکت (ha:-ýe bädäl-e häräkät) «hereketsiz «h» diýilýär. Meselem:

پرده ساده دیده دسته نشانه تشنه شانه پرنده

Öwrenmek üçin sözler:

آهن	a:hän	– demir
انبوه	ämbu:h	– gürr
پرنده	pärände	– guş
ده	däh	– on (oba)
ذره	zärre	– zerre, bölejik
راه	ra:h	– ýol
زره	zereh	– sowut
شهروند	şährwänd	– raýat

ÝATDA SAKLANJ:

Bäli:	– hawa
Nä	– ýok
Fähmi:däm	– düşündim
Näfähmi:däm	– düşünmedim

Näşäni:däm

'Äjäle näkoni:d

Ĥu:b fekr koni:d

– eşitmedim

– howlukmañ

– gowy pikirleniñ

Dokuzynjy sapak

UZYN ÇEKIMLILERİN ÝAZUW DÜZGÜNİ

Pars dilinde üç sany uzyn çekimli bar: «a: , u: , i:».

1. Uzyn «a:» çekimlisi

a) uzyn «a:» çekimlisi sözüň başynda ^l (alef) harpynyň üstünde ~ (mädde) belgisini goýmak bilen, ^l ýaly görnüşde aňladylyar. Meselem:

آرد	a:rd	– un
آتش	a:teş a:täş	} – ot
آستین	a:sti:n	– ýeň
آبشار	a:bşar	– şaglawuk
آرزو	a:r(e)zu:	– arzuw
آذر	a:zär	– azer (aýyň ady)
آزاد	a:za:d	– azat
آن	a:n	– ol

b) uzyn «a:» çekimlisi sözüň ortasynda we ahyrynda ^l (alef) harpy bilen berilyär. Meselem:

نان	na:n	– nan, çörek
باران	ba:ra:n	– ýagyş
بار	ba:r	– 1) ýük; 2) hasyl; 3) gezek
توانا	täwa:na:	– güýçli

دانا	da:na:	– akyllý, dana
هوا	häwa:	– howa

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, türkmen diline terjime ediň.

Ba:b, ba:d, a:ba:d, a:ba:n, da:d, da:da:r, ba:rbär, Da:ra:b, a:ra:m, a:sa:n, a:ra:meş, Da:ra:, bära:bär, ba:dba:n, därba:n, a:na:n, bänä:, a:bpa:ş, a:wa:z, ta:b, pa:sba:n, bära:där, ta:r , sa:r, a:sa:r, ba:reş.

2. Uzyn «u:» çekimlisi

a) uzyn «u:» çekimlisi sözüň başynda ^ا (alef) we **و** (wa:w) harplaryny bile getirmek bilen **او** («u:») ýaly görnüşde berilýär. Meselem:

او	u:	– ol
اوت	u:t	– awgust

b) uzyn «u:» çekimlisi sözüň ortasynda we ahyrynda **و** (wa:w) harpy bilen aňladylýar. Meselem:

بازو	ba:zu:	– gol
بو	bu:	– ys
تور	tu:r	– tor
شور	şu:r	– şor
نور	nu:r	– 1) nur; 2) ýagtylyk
یورت	ýu:rt	– ýurt

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, türkmen diline terjime ediň.

Du:st, du:r, tu:t, nu:r, da:ru:, za:nu:, ba:zu:, pu:ti:n, ba:nu:, du:d, pätu:, ru:ba:h, ru:d, porzu:r, pa:ru:, tära:zu:, şa:pu:, tu:r, su:r, zu:r, şu:reş.

3. Uzyn «i:» çekimlisi

a) uzyn «i:» çekimlisi sözüň başynda ^ا (alef) we **ی** (ýa:) harpynyň harp birikmesiniň başynda gelýän görnüşi **ای** bilen birlikde **ای** görnüşde berilýär. Meselem:

ایران	I:ra:n	– Eýran
این	i:n	– bu
ایشان	i:ša:n	– olar

b) uzyn «i:» çekimlisi sözün ortasynda we ahyrynda **ی** (ýa:) çekimlisiniň görnüşleriniň üsti bilen aňladylýar. Meselem:

پیر	pi:r	– garry
پیروزی	pi:ru:zi:	– ýeňiş
تیر	ti:r	– ok
دیر	di:r	– giç
سبزی	säbzi:	– gök ot
سیزده	si:zdäh	– on üç

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, türkmen diline terjime ediň.

Si:b, zi:n, si:, zi:ba, däbi:r, däbi:resta:n, ba:zi:, tärhti:b, zi:r, si:r, ri:ş, di:da:r, bi:da:r, pi:ş, du:rbi:n, şiri:n, di:ri:n, pi:şbi:ni:, zi:ra:, pi:şa:ni:.

ÝATDA SAKLAŇ:

Häme benewi:si:d	– hemmäňiz ýazyň
Ba mäda:d nänewi:si:d	– galam bilen ýazmaň
Ba ğäläm benewi:si:d	– ruçka bilen ýazyň
Ğälät äst	– ýalňyş
Eşteba:h	– ýalňyş, nädogry
Sähi:h äst	– dogry
Ka:melän sähi:h äst	– bütinleý dogry
Esla:h koni:d	– düzediň

Öwrenmek üçin sözler:

Mäda:d	– galam	Dägi:ĝe	– minut
Ğäläm	– ruçka	Sa:ni:ýe	– sekunt
Ki:f	– ýantorba	Doçärhe	– welosiped
Käfş	– köwüş	Ĥätkeş	– çyzgyç
Pi:ra:hän	– köýnek	Häwa:	– howa
Şälwa:r	– balak, jalbar	Särd	– sowuk
Sa'ät	– sagat	Gärm	– yssy

Onunjy sapak

GYSGA ÇEKIMLILERIŇ ÝAZUW DÜZGÜNI. HEREKETLER

Pars dilinde sözüň ortasynda gelýän **ä, e, o** gysga çekimlileri ýazuwda aňlatmak üçin aýratyn harp ýok. Şoňa görä-de bu sesler harpyň üstünde ýa-da aşagynda goýulýan we «hereket» diýlip atlandyrylýan diýakritik belgiler arkaly berilýär. Hereket haýsy harpyň üstünde ýa aşagynda duran bolsa, ilki bilen harp, soňra hereket okalýar.

1.   (zäbär) – «ä» gysga çekimlisini aňladýar we harpyň üstünde goýulýar. Şol sebäpden oňa türkmençe «üstün» diýilýär.

دَر	där	– gapy
تَبَر	täbär	– palta
سَبَد	säbäd	– sebet
نَبَرَد	näbärd	– söweş
بَدَن	bädän	– beden
پَر	pär	– per, ýelek

2.   (zi:r) – «e» gysga çekimlisini aňladýar we harpyň aşagynda goýulýar. Şoňa görä-dä oňa türkmençe «astyn» diýilýär.

شِنَا	şena:	– suwda ýüzmeklik
سِتَارَه	seta:re	– ýyldyz
دِرَاز	dera:z	– uzyn
پَدَر	pedär	– kaka
تِرَن	terän	– otly
نِشَان	neşa:n	– nyşan, alamat, orden

3.   (pi:ş) – «o» gysga çekimlisini aňladýar we harpyň üstünde goýulýar. Oňa türkmençe «otur» diýilýär.

دُرُشْت	doroşt	– iri, gödek
شْتَر	şotor	– düýe

تند	tond	– 1) çalt; 2) ýiti
ترب	torob	– turp
بز	boz	– geçi
دُرست	dorost	– dogry

Eger bu gysga çekimlilerin biri sözün başynda gelse, onda ¹ (alef) harpy ýazylyp, oňa degişli belgi, hereket goýulýar. Meselem:

آبد	äbäd	– ebedi, ebedilik, ömürlük
آنا:ر	äna:r	– nar
آبر	äbr	– bulut
اهد ا	ehda:	– sowgat etmeklik
آردو	ordu:	– goşun

Gysga çekimlileri aňladýan ýokardaky hereketlerden başga-da pars dilinde ýazuwda dürli maksatlar üçin ulanylýan birnäçe hereket bar. Şeýle hereketleriň birine **◌ (soku:n)** diýilýär. Onuň türkmençe ady «säkin».

◌ (soku:n) belgisi haýsy harpyň üstünde duran bolsa, şondan soň çekimliniň ýokdugyny ýa-da bognuň ýapykdygyny aňladýar. Meselem:

درد	därd	– dert, agyry
برد	bord	– äkitdi (äkitmek işliginiň öten zaman olluk görnüşi)
ببر	bäbr	– gaplaň
زرد	zärd	– sary

Hereketler harpyň aşagynda ýa ýokarsynda goýulmak bilen, dürli hili okalýan sözün manysyny anyklamaga hyzmat edip bilýär. Meselem:

u:	و	دور	du:r	– uzak, daş
ou	و	دور	dour	– döwür; aýlanmaklyk
i:	ي	دير	di:r	– giç
eý	ي	دير	deýr	– buthana

Bu hereketler, esasan, Ýewropa ýurtlarynda neşir edilen okuw kitaplarynda we sözlüklerde goýulýar. Ýönekeý parsça tekstlerde sözün manysy üýtgemeyän bolsa bu hereketler ulanylmaýar.

Gönükme. Aşaky sözleri ýazyp, okalyşyny we terjimesini öwreniň.

بَرَابَرٌ تَرَبُّبٌ زُرٌّ دِثْرٌ اَزْدَرٌ سَرُوْرٌ پَسْرٌ دُخْتَرٌ دِرْحَتٌ

Gönükme. Aşakdaky sözleriň parsçasyny ýazyp, hereketlerini goýuň we terjimesini öwreniň.

Pesär, del, şäb, bäsär, wärzeş, däšt, däsrs, torş, räsrm, dom, därd-mänd, näm, bi:na:, ta:r, täb, ta:b, por, päni:r, pärr, bädbi:n, dež.

Öwrenmek üçin sözler:

Bästäni:	– doňdurma	Jomhu:ri:	– respublika
Ça:i:	– çay	I:stga:h	– duralga
Ğähwe	– kofe	Häwa:peýma:	– uçar
Si:r	– 1) dok; 2) sarymsak	A:sma:n	– asman
Gorosne	– aç	Ta:ksi:	– taksi
Ĥäste	– ýadaw	Ĥäta:r	– otly
Otobu:s	– awtobus	Seta:re	– ýyldyz

On birinji sapak

م (mi:m) HАРPY

«M» sesini aňladýan bu harpyň dört görnüşi bolup, onuň birikmäniň başynda we ortasynda gelyän görnüşi çyzygyň ýokarsynda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelyän görnüşiň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
mi:m	m	م	م	م	م

Özbaşdak:	ورم نرم شرم دام نام يام رام
-----------	-----------------------------

Başda:	مادر میز مریم مرز متن ماه
Ortada:	نمایش تمدید تمرین نمد ممتاز ممنون
Ahyrda:	نم بيم تیم رسم موسم تبسم

Gönükmə. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

مارس ماتم ماندن مراسم مرام اتمام تمام مسمومیت مترنم
 متمم ممارست میز موز مورياته مدام دایم رام رزم رژیم مزه
 مردم نیم مشهد شمیران شمس شمارش

Öwrenmek üçin sözler:

تبسم	täbässom	– ýylgyryş
تماشا	täma:şa:	– tomaşa
تیم	ti:m	– topar
نرم	närm	– ýumşak
نمد	nämäd	– keçe
شرم	şärm	– utanç, haýa
ماه	ma:h	– Aý
مرد	märd	– erkek adam, mert
دانشمند	da:neşmänd	– alym
روزنامه	ru:zna:me	– gazet
آماده	a:ma:de	– taýýar
بام	ba:m	– üçek
موسم	mousem	– möwsüm
نام	na:m	– at
نامی	na:mi:	– atly

ÝATDA SAKLAŇ:

Emru:z tämri:n ra: ħu:b tärjome kārdei:d	– şu gün gönükmäni gowy terjime edipsiňiz
Emru:z behtär täläffoz mi:koni:d	– şu gün sözi aýdysyňyz dogry
I:n härf ra: ħu:b neweştei:d	– bu harpy (sözi) gowy ýazypsyňyz
I:n ýä`ni: çe?	– bu näme boldugy?
’Äjäle näkoni:d	– howlukmaň
Kälema:t-e jädi:d ra: ýa:d begi:ri:d	– täze sözleri öwreniň

On ikinji sapak

ف (fe) WE ق (ğa:f) HARPLARY

Bu harplaryň ikisiniň-de dört görnüşi bar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
fe	f	ف	ف	ف	ف
ğa:f	ğ	ق	ق	ق	ق

ف (fe) harpy

Bu harp «f» sesini aňladýar. Bu harpyň dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	رف ناف شرف هدف دف
Başda:	آفتاب افزودن فرمان درفش افسر

Ortada:	نفت سفتن سفیر شفا نفیر
Ahyrda:	شریف یوسف ردیف سیف

ق (ğa:f) harpy

Bu harp «ğ» sesini aňladýar. Bu harpyň birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylyar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşleriniň aşaky aýlawy çyzykdan aşak geçýär.

Özbaşdak:	شرق فرق برق شوق نوق رزق
Başda:	قدر قدرت قدرشناس رقم قسمت قریب
Ortada:	انتقاد انتقام تقویم استقرار مقدار فقیر
Ahyrda:	مشق شفیق رفیق قاشق شفق موافق

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

قانون فارسی فرار فراز فراق رقیب فراموش فراوان فرزند
قدیمی فریفتن فرو بردن مقارن قرن

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Fägr, färg, fähmi:dän, sefi:d, bärñ, färda:, färş, fa:rs, ğädäm, neğa:b, ğoum, wägt, ğeyd, äfsär, ğa:şoğ, ğomri:, ğey:a:m, ğeyma:ğ, ğofl, ğeymät, fergät, häft, Ğäfga:z.

Öwrenmek üçin sözler:

تقويم	tägwi:m	– senenama
فردا	färda:	– ertir
رفیق	räfi:ğ	– ýoldaş
رقم	rägäm	– san, sifr
قهرمانی	ğährema:ni:	– gahrymançylyk
قیمت	ğeymät	– baha
مسافر	mosa:fer	– ýolagçy
هدف	hädäf	– maksat
هفته	häfte	– hepde

ÝATDA SAKLAŇ:

Emru:z häste şodi:d?	– şu gün ýadadyňyzmy?
Bäli:, emru:z häste şodi:m	– hawa, şu gün ýadadyk
Näheir, ma: häste näşodi:m	– ýok, biz ýadamyzok
A:n käleme ra: beħa:ni:d	– ol sözi okaň
I:n jomlery: beħa:ni:d	– bu sözlemi okaň
Befa:rsi: beħa:ni:d	– parsça okaň
Mätñ ra: befa:rsi: beħa:ni:d	– teksti parsça okaň
Jäwa:b bedäħi:d	– jogap beriň
Käleme-ýe a:her ra: täkra:r koni:d	– ahyrky sözi gaýtalaň

On üçünji sapak

ج (ji:m), چ (çe), ح (ha:-ýe hotti:), خ (ħe)
HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bolup, başda we ortada gelýän şekilleri çyzykdan ýokarda ýazylyar, özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ji:m	j	ج	ج	ج	ج
çe	ç	چ	چ	چ	چ
he, ha:-ýe hotti:	h	ح	ح	ح	ح
ħe	ħ	خ	خ	خ	خ

Bu harplaryň birikmäniň ortasynda we ahyrynda gelýän görnüşleriniň ýazmaça şekili basmaçadan tapawutlylykda, özünden öňdäki harp bilen onuň ýokarsyndan birleşýär.

Aňladýan sesi	Birikmäniň	
	ahyrynda	ortasynda
j	ج	ج
ç	چ	چ
h	ح	ح
ħ	خ	خ

Gönükme. ج چ ح خ harplarynyň her görnüşinden iki setir ýazyň.

ج (ji:m) harpy

Bu harp «j» sesini aňladýar.

Özbaşdak:	تاج باج برج تراج درج موج مزاج
Başda:	جام جوراب جبین جاروب جسور جسارت

Ortada:	<i>basmaça:</i>	مجنون مجلس زنجیر تجارت تجربه مجید
	<i>yazmaça:</i>	مجنون مجلس زنجیر تجارت تجربه مجید

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	رنج برنج نارنج آرنج بادسنج بسیج
	<i>yazmaça:</i>	رنج برنج نارنج آرنج بادسنج بسیج

چ (çe) harpy

Bu harp «ç» sesini añladýar.

Özbaşdak:	پوچ ماچ قارچ پارچ
Başda:	چپ چسب چرم چادر چند چنار دچار

Ortada:	<i>basmaça:</i>	بازیچه پستیچی ماهیچه دریچه بقچه تریچه
	<i>yazmaça:</i>	بازیچه پستیچی ماهیچه دریچه بقچه تریچه

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	پیچ هیچ سویچ ساندویچ
	<i>ýazmaça:</i>	پیچ ہیچ سویچ ساندویچ

Gönükme. Aşakdaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Ja:me – eşik; **ħa:rej** – çykmaklyk; **ha:jät** – hajat, zerurlyk; **ja:du:** – jady; **ja:beja:** – ýerbe-ýer; **çu:n** – çünki, sebäpli, ýaly; **çäha:r** – dört; **çena:n** – şonuň ýaly; **çeni:n** – şeýle; **ça:pa:r** – çapar; **çänd** – näçe?

ح (ha:-ýe hotti:) harpy

Bu harp «h» sesini aňladýar. Bu harpy ه (ha:-ýe häwwäz) harpyndan tapawutlandyrmak üçin, ebjet hasabyndaky **حطى** (hotti:) sözünde gelyändigini sebäpli, oňa **حای حطى** (ha:-ýe hotti:) («hotti» sözündäki «he») diýilýär.

Özbaşdak:	شرح روح رياه جناه مجروح نوح
Başda:	حرارت حساب حباب حرف راحت سرحد

Ortada:	<i>basmaça:</i>	محترم محمود محمد بحر نحو محتسب
	<i>ýazmaça:</i>	محترم محمود محمد بحر نحو محتسب

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	تشریح تسبیح تسامح
	<i>ýazmaça:</i>	تشریح تسبیح تسامح

خ (ħe) harpy

Bu harp «ħ» sesini aňladýar.

Özbaşdak:	سرخ سوراخ رخ نرخ شاخ چرخ
Başda:	خاور خرما خار خاردار خشم خدمت

Ortada:	<i>basmaça:</i>	سخن نسخه بخت بخشیدن پخش نخست
	<i>ýazmaça:</i>	سخن نسخه بخت بخشیدن پخش نخست

Ahyrda:	<i>basmaça:</i>	یخ سیخ میخ بیخ نخ
	<i>ýazmaça:</i>	یخ سیخ میخ بیخ نخ

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Mähzu:n – gaýgyly; **ha:fez** – goraýjy, ýatdan bilýän; **härasät** – gorky, çekinmeklik; **häya:t** – durmuş, ýaşawyş; **hozn** – gaýgy; **hesa:dät** – bahyllyk; **hosn** – görk-görmek; **ha:wär** – gündogar; **häbär** – habar; **ha:r** – tiken; **ha:m** – çig; **häza:n** – güyz; **hesa:rät** – zyýan; **hoşk** – gury; **här** – eşek; **heräd** – akyly; **hord** – kiçi, maýda; **horräm** – şadyýan, sapaly; **hoftän** – uklamak; **ha:rej** – daşary; **Hora:sa:n** – Horasan; **hers** – aýy; **horu:s** – horaz; **hešt** – kerpiç; **hämi:r** – hamyr.

Gönükme. Aşakdaky sözleri göçürip, okalyşyny we terjimesini ýazyň.

حاجت حدود حریر حسرت حشو حکمت حقیقت حلوا حمایت
حیدر حیران حیا حیف حیوان حیلہ خارپشت خربوزہ خیش
خالص خاورزمین خجالت خراسان خردسال خرمن خریدن خلاف
خلبان خلوت خندہ خنجر.

Öwrenmek üçin sözler:

آرنج	a:ränj	– tirsek
بخت	bäht	– bagt
تجدید	täjdi:d	– täzeleniş
تشریح	täşri:h	– düşündiriş
جاروب	ja:ru:b	– sübse
دچار	doça:r	– duşmaklyk, duçar bolmaklyk
نجیب	näji:b	– asylyly
نحو	nähw	– 1) usul, ýagdaý; 2) sintaksis

ÝATDA SAKLAŇ:

Eja:ze	– rugsat
Eja:ze bedähi:d	– rugsat beriň
Aýa eja:ze äst	– rugsatmy?
Do ba:re benewisi:d	– gaýtadan ýazyň
Ĥeýli: ĥu:b	– örän gowy
Besýa:r ĥu:b	– örän gowy
Bebähşi:d	– bagyşlaň
Mä'ázärät mi:ĥa:häm	– ötüňç soralaryň
Do ba:re beĥa:ni:d	– gaýtadan okaň
Dorost täläffoz koni:d	– sözi aýdyşyňyz dogry
Dorost täläffoz näkärdi:d	– sözi aýdyşyňyz nädogry

On dördünji sapak

ک(ka:f) WE گ(ga:f) HARPLARY

Bu harplaryň dört görnüşi bar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ka:f	k	ک	ڪ	ڪ	ک
ga:f	g	گ	گ	گ	گ

ک(ka:f) harpy

Bu harp «k» sesini aňladýar. Bu harpyň dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	پاک تاک زردک باک کودک پارک تاک
Başda:	کبوتر کبک کم اکبر کنار کمند کردن
Ortada:	مکتب مکتوب تکرار تشکیل ترکیب مشکوک
Ahyrda:	کوچک سبک کتک کمک شریک باریک

گ(ga:f) harpy

Bu harp «g» sesini aňladýar. Bu harpyň dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	تگرگ گرگ رگ برگ
-----------	-----------------

Başda:	گوسفند کوساله گوش گردو گوشت گرمابه
Ortada:	جهانگرد دیگر مسگر توانگر دیگدان شبگرد
Ahyrda:	دیگ سگ زنگ تنگ درنگ چنگ زرنگ

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

اندک ترکیدن ترک ترکمن درک گوگرد گرکس سرگردان
 گریستن کوک کودکستان گریبان گرداب آفتاب گردان گوناگون
 گوشى گوشه گذشتن گذاشتن کوزه گر کفاش کف کفگیر مارگیر
 کج گچ کرمان گمان شکستن دانشکده کرگدن

Bellik: ýazmaçada ک (ka:f) we گ (ga:f) harplarynyň zyndan ا (alef) harpy goşulanda olaryň şekili biraz üýtgeýär.

کار کارگر ابتکار آثار دستار آموزگار سازگار کاو کاری دانشگاه نمودگاه

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň.

Ka:rha:ne – zawod, fabrik; **ka:mýu:n** – ýük maşyny; **ka:r/e/wa:n** – kerwen; **ga:m** – ädim; **ga:wsändu:ğ** – seýf; **ga:ra:ž** – garaž; **wärzeşga:h** – stadion; **foru:şga:h** – dükan; **ka:n** – kân, magdan; **ka:r** – kär, iş; **ka:m** – isleg, arzuw, maksat; **ka:ş** – kâşki; **ka:stän** – kemeltmek; **ka:h** – köşk; **ka:h** – saman.

Öwrenmek üçin sözler:

پارک	pa:rk	– park
پاک	pa:k	– pāk, arassa
تازگی	ta:zegi:	– täzelik
تکرار	täkra:r	– gaýtalamaklyk
جهانگرد	jäha:ngärd	– syýahatçy
سیک	säbok	– ýeňil

شرکت	şer/e:kät	– 1) gatnaşyk; 2) şereket
شكستن	şekästäñ	– döwmek, döwülme
كبوتر	käbu:tär	– kepleri
كفش	käfş	– köwüş
كمك	komäk	– kömek
كوچك	ku:çäk	– kiçi
كيف	ki:f	– ýantorba
گردو	gerdu:	– hoz
گرمابه	gärma:be	– hammam

ÝATDA SAKLAŇ:

دو باره بخوانم؟	do ba:re beħa:näm?	– täzeden okaýynmy?
ديکته بنويسيم	di:kte benewi:si:m	– diktant ýazalyň
استراحت كنيد	estera:hät koni:d	– dynç alyň
پاك كنم؟	pa:k konäm?	– süpüreýinmi, pozaýynmy?
تكرار كنم؟	täkra:r konäm?	– gaýtalaýynmy?
ترجمه كنم؟	tärjome konäm?	– terjime edeýinmi?

On bäşinji sapak

ل (la:m) HARPY

«L» sesini aňladýan bu harpyň dört görnüşi bolup, onuň başda we ortada gelýän görnüşleri çyzykdan ýokarda ýazylyar. Özbaşdak we ahyrdaky görnüşleriniň bir bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
la:m	l	ل	ل	ل	ل

Özbaşdak:	بال مال شال حال دل فال بدل
Başda:	لباس لوزان لب دلبر دلیر حالت بالین
Ortada:	بلند خلبان فلک پلک بلد بلور جمیله
Ahyrda:	بلبل زابل ساحل شامل قفل منقل

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjime ediň.

ملول لوزیدن شمال کمال دلشاد ملت لزوم لشکر لگد لجن
نخل بخیل جمال سلیم سالم قلیل دلیل

Birinji bellik: ل (la:m) harpy ك (ka:f) we گ (ga:f) harplaryndan soň goşulanda bu harplaryň şekili az-kem üýtgeýär.

کھید کلم کلفت کبه که کوچ کونج کستان گلزار گلشن گلو گلخن گھیم

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjime ediň.

کھیات کاکل کھیلا کھیثه گل گھدار گھنار گھبن گھبرک گھخن

Ikinji bellik: ك (ka:f), ل (la:m), ا (alef) harplary, şonuň ýaly-da ك (ka:f), ل (la:m), ا (alef) harplary goşulanda aşaky ýaly ýazylyar.

کلاس	kela:s	– synp
کلاب	gola:b	– gülap (gülüň suwy)
کلان	kâla:n	– uly
کلانی	gola:bi:	– armyt

كلاه	kola:h	– telpek
كلاه	gela:be	– palçyk, laý
كلام	käla:m	– söz
كلامتون	gola:betu:n	– 1) zer, jähek; 2) zerli sapak

Öwrenmek üçin sözler:

بالا	ba:la:	– ýokary
بالش	ba:leş	– ýassyk
حالا	ha:la:	– häzir
جملات	jomäla:t	– sözlemler
حلوا	hälwa:	– halwa
خيال	hïýa:l	– hyýal
دل	del	– ýürek
گل	gol	– gül
گل	gel	– palçyk, laý
گلدان	golda:r	– gülli
گلرخ	golroh	– owadan
گلو	gälu:	– bokurdak
لب	läb	– dodak
ملا	mäla:l	– gaýgy, gam-gussa
ملايم	mola:yem	– mylaýym
وسيله	wäsi:le	– serişde
ولايت	wäla:yät	– welaýat

ÝATDA SAKLAŇ:

Därs ra: ha:zer kärdi:d?	– sapaga taýýarlandyňyzmy?
Bäli:, därs ra: ha:zer kärdi:m	– hawa, sapaga taýýarlandyk
Näheýr, därs ra: ha:zer näkärdi:m	– ýok, sapaga taýýarlanmadyk
Tämri:n ra: neweştei:d?	– gönükmäni ýazdyňyzmy?

Bäli:, tāmri:n ra: neweṣtei:m

– hawa, gönükmäni ýazdyk

Näñeyr, tāmri:n ra: näneweṣtei:m

– ýok, gönükmäni ýazmadyk

Zäng zädeänd

– jaň kakdylar

Zäng zäde ṣod

– jaň kakyldy

Hänu:z zäng näzädeänd

– heniz jaň kakanoklar

On altynjy sapak

ص (sa:d) WE ض (za:d) HARPLARY

Bu harplar hem dört görnüşde ýazylýar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
sa:d	s	ص	صد	صد	ص
za:d	z	ض	ضد	ضد	ض

ص (sa:d) harpy

Bu harp «s» sesini aňladýar. Bu harpyň birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşiňiň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	اخلاص خلاص حرص قرص خاص رقص
Başda:	صدا صابون صبر صبح صندلی صاحب

Ortada:	مصدر قصد مصاحبه مصالحه مصرف تحصيل
Ahyrda:	رقص ناقص شخص تشخيص حريص خالص

ض (za:d) harpy

Bu harp «z» sesini aňladýar. Bu harpyň hem başda we ortada gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşiniň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	قرض ارض مرض مقراض مقروض
Başda:	ضرر ضربه ضرور رضا راضى ضيافت
Ortada:	مضمون مضايقه مضاف مضحك مضروب
Ahyrda:	نبض مريض قبض فيض نقض

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

صياد صيد صفت صف صرف نصيب منصب مصور مصلحت
صليب صلح صندوق صورت صريح صدف صحبت صافى صدف
صحن صورتگر فضا فاضل مضر مضر ب رضایت ماضى
ضامن ضارب ضخامت ضربان ضريح ضميمه

Öwrenmek üçin sözler:

تحصيل

tähsi:l

– okuw, öwrenmeklik

خالص	ħa:les	– sap, arassa, gatançsyz
راضى	ra:zi:	– razy
رقص	räğs	– tans
شخص	şähs	– 1) adam; 2) ýöňkeme
صابون	sa:bu:n	– sabyn
صاف	sa:f	– sap, arassa
صبر	säbr	– sabyr
صحرا	sähra:	– sähra
ضرور	zäru:r	– zerur
ضيافت	ziya:fät	– myhmançylyk
مريض	märi:z	– keselli
واضح	wa:zeh	– aýdyň, belli

ÝATDA SAKLAŇ:

Keta:beta:n ra: bebändi:d	– kitabyňyzy ýapyň
Däftäreta:n ra: jäm' koni:d	– depderiňizi ýygnaň
Däftäreta:n ra: bemän bedähi:d	– depderiňizi maňa beriň
Dorost neweşti:d	– dogry ýazdyňyz
Çera:g ra: rouşän koni:d	– çyrany ýakyň
Çera:g ra: ha:mu:ş koni:d	– çyrany söndüriň
Emru:z häwa särd äst	– şu gün howa sowuk
Emru:z häwa: gärm äst	– şu gün howa yssy

On ýedinji sapak

ط (ta:) WE ظ (za:) HARPLARY

Bu harplaryň hem dört görnüşi bar.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
ta:	t	ط	ط	ط	ط
za:	z	ظ	ظ	ظ	ظ

ط (ta:) harpy

Bu harp «t» sesini aňladýar. Dört görnüşi-de çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	خياط مشروط احتياط محتاط ارتباط شرط
Başda:	طالب طاهر طلب طبقه طرف طبل
Ortada:	لطف لطافت مطلب مطلوب مطبخ مطلق
Ahyrda:	ربط بسيط ضبط

ظ (za:) harpy

Bu harp «z» sesini aňladýar. Dört görnüşi hem çyzykdan ýokarda ýazylýar.

Özbaşdak:	لحاظ الفاظ محفوظ ملفوظ
Başda:	ظرف وظيفه ظلم ظالم اظهار ظرافت

Ortada:	نظر نظارت انتظار نظير منظور منظوم
Ahyrda:	لفظ حفظ حافظ

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, terjimesini öwreniň (ظ harplary bilen ýazylyar).

Täna:b – tanap; **tänz** – degişme, ýaňsylama, ýaňsy; **täntäne** – dabara, şowhun; **täni:n** – goh, galmagal, ýaň; **tour** – hil, ýagdaý; **tu:fa:n** – tupan; **täwi:l** – uzyn; **motreb** – sazanda; **mota:ýebe** – degişme, ýumor; **mäträh** – öňe sürülmeklik, tekliplik, orta atmaklyk; **motälla:** – gyzyl çaymaklyk; **mäzlu:m** – zulum edilen, jebir-sütem edilen; **mozäffär** – ýeňiji; **mäznu:n** – şübhe edilen, şübheli; **mähär** – nusga, alamat; **zäri:f** – nepis, näzik; **zohr** – günortan; **zäfar** – ýeňiş; **näzm** – 1) şygyr, poeziýa; 2) tertip-düzgün; **mänzu:m** – şygyr bilen ýazylan; **neza:m** – tertip, düzgün; **neza:mi:** – harby.

On sekizinji sapak

ع (’áyn) WE غ (ğáyn) HARPLARY

Bu harplaryň ikisi-de dört görnüşli.

Harplaryň ady	Aňladýan sesi	Birikmäniň			Özbaşdak
		ahyrynda	ortasynda	başynda	
’éyn, ’áyn	’	ع	ء	آ	ع
ğéyn, ğáyn	ğ	غ	ڤ	ځ	غ

ع ('áyn) harpy

Bu harp diňe arap dilinden geçen sözlerde ýazylýar. Bu harpyň birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşiňiň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	طلوع اجتماع شروع اختراع نوع دفاع
Başda:	شاعر دعوت اعزام اعلام وعده ساعت عقل
Ortada:	بعد تعليم معلوم سعدى شعر تعريف صنعت
Ahyrda:	جمع نفع منع صنايع شمع ربع سريع

ع ('áyn) harpynyň okalyşy:

1. ع harpy sözüň başynda:

a) ا (alef) harpyndan öň gelse, «a» diýip okalýar. Meselem:

عالم	'a:läm	– älem-jahan
عادل	'a:del	– adyl, adalatly
عاقل	'a:ğel	– akylly
عالى	'a:li:	– ýokary

b) ا (alef) harpyndan başga harplardan öň gelse, ol «o, ä, e» sesleriniň biri ýaly okalýar. Meselem:

عمر	'omr	– ömür
علم	'elm	– ylym
عمو	'ämu:	– aga, kaka tarapdan erkek dogan

2. ع harpy sözüň ortasynda:

a) iki çekimliniň arasynda gelse, okalman, diňe şol çekimlileriň özi ýaly okalýar. Meselem:

اطلاعات	ettela:’at	– habarlar
مطبوعات	mätbu:’at	– metbugat
ساعی	sa:’i:	– işjeň

b) iki çekimsizini arasynda gelse, okalman, onuň öňünden gelýän çekimli biraz uzynrak aýdylýar. Meselem:

معلوم	mä’lu:m	– mälim
تعليم	tä’li:m	– tälim

ç) çekimsizden soň we çekimliden öň gelse okalmaýar. Ýöne ع harpynyň ýerine ses pauza bilen biraz bölünýär. Meselem:

اشعار	äş’a:r	– şygyrlar
انعام	än’a:m	– engam, halat, sylag, serpaý

3. ع harpy sözünň ahyrynda:

a) çekimliden soň gelse okalmaýar. Meselem:

وقوع	woğu:’	– amala aşma, bolup geçme
بديع	bädi:’	– çeper

b) çekimsizden soň gelse gepleşikde aýdylmaýar. Meselem:

منع	män’	– gadagan
دفع	däf’	– ýok etme, yzyna gaýtarma

Gönükme. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

عبارت عبرت عباس عبث عبور عبوس عبورگاه عبید عبیر
 عتاب عنبرافشان عتیق عثمان عجب عجله عجوز عدد تعداد
 عدالت عدل گستر عیان عهد متعهد عموزاده عمل غسل عیب
 معیوب عید معینک عین عیا عوض تعویض

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, okalyşyny we terjimesini öwreniň (ع harpy bilen ýazylyar).

’Äji:b – geň, täsin; ’ädäm – ýokluk; ’äza:b – azap; ’ozr – ötünç, sebäp; ’äräb – arap; ’ärz – arz, hal; ’äräğ – der; ’äru:s – gelin; ’äru:säk – gurjak; ’äru:si: – toý; ’ezzät – belent mertebelilik, hezzet, hormat; ’äzi:z – eziz;

'äzi:mät – ugrama; 'äskär – esger; 'eşrät – eşret; 'eşğ – yk, söýgi; 'äsa: – hasa, tayak; 'äsäb – nerw; 'äsäba:ni: – gaharlanmaklyk; 'äsr – 1) asyr; 2) ikindin; 'osýan – gozgalaň; 'ozw – agza; 'ätr – atyr.

Öwrenmek üçin sözler:

اجتماع	ejtema:'	– jemgyýet, ýygnaşyk
اتاق	ota:ğ	– otag
اظهار	ezha:r	– bildirme, aýan etme
تعريف	tä'ri:f	– gürrüň bermeklik
ربط	räbt	– 1) degişlilik; 2) baglaýjy
شجاع	şoja:'	– batyr, edermen
صنعت	sän'ät	– 1) senagat; 2) sungat
طبقة	täbäğe	– 1) gat; 2) synp
طول	tu:l	– uzynlyk, dowamlylyk
ظرف	zärf	– 1) gap-çanak; 2) hal
عيد	'eýd	– baýram
معروف	mä'ru:f	– belli, tanyml
ناظر	na:zer	– gözegçi
منظره	mänzäre	– görmüş
وظيفة	wäzife	– borç

ÝATDA SAKLAŇ:

اول بخوانید، بعد بنویسید	Äwwäl beħa:ni:d, bä'd benewi:si:d	– ilki okaň, soň ýazyň
تلفظ شما درست است	Täläffoz-e şoma: dorost äst	– siziň sözi aýdyşyňyz dogry
کوشش کنید این طور تلفظ بکنید	Ku:şeş koni:d i:n tour täläffoz bekoni:d	– şunuň ýaly aýtmaga çalşyň

مانع نشويد	Ma:ne' nāšawi:d	– päsgeľ bermäñ
باهم صحبت نكنيد	Ba:häm sohbät näkoni:d	– gürleşmäñ
فراموش نكنيد	Fära:mu:ş näkoni:d	– ýatdan çykarmañ
به خاطر داشته باشيد	Be ĥa:ter da:şte ba:şid	– ýatda saklañ

غ (ğayn) harpy

Bu harp «ğ» sesini añladýar. Bu harpyň hem birikmäniň başynda we ortasynda gelýän görnüşi çyzykdan ýokarda ýazylýar. Özbaşdak we ahyrda gelýän görnüşleriniň aýlawly bölegi çyzykdan aşak düşýär.

Özbaşdak:	باغ داغ زاغ چراغ دروغ الاغ فراغ
Başda:	غرب غروب غلط باغبان غبار غيبت غيره
Ortada:	جغرافيا اشغال شغال شغل ارمغان چغندر
Ahyrda:	تيغ دريغ تبليغ مبلغ بليغ بالغ جيغ

Gönükme. Aşaky sözleri pars harplary bilen ýazyp, okalyşyny we terjimesini öwreniň (Ğ harpy bilen ýazylýar).

Ğa:r – gowak; ğa:z – gaz; ğa:fel – gapyl, bihabar; ğoba:r – gubar; ğädäğän – gadagan; ğära:mät – garamat; ğärba:l – elek; ğärğ – gark bolma; ğäri:b – keseki; ğäzäl – gazal; ğosse – gam-gussa; ğosseda:r – gaýgyly; ğäzäb – gazap; ğäzäbna:k – gazaply; ğonçe – gunça; ğäni: – baý; ğu:ze – goza; ğouğa: – gowga; ğeybät – 1) gybat; 2) ýokluk.

On dokuzynjy sapak

ARAP-PARS ÝAZUWYNYDA ULANYLYÁN BEÝLEKI HEREKETLER

Arap-pars ýazuwynda öňki aýdylan hereketlerden başga-da harpyň üstünde ýa aşagynda goýulýan birnäçe belgiler (hereketler) bar.

1. **ـَ (täşdi:d)** – teşdit. Çekimsiziň goşalanýandygyny aňladýar. Meselem:

دُرُّ	dorr	– dür
نَقَّاش	nägga:ş	– suratkeş
شَكَّ	şäkk	– şek, şübhe
بَجَّه	bäççe	– çaga

Bu belgi tekstde ýazyрман hem bilner.

2. **ـَ (täniwi:n)** – tenwin. Arap dilinden geçen sözlerde sözüň ahyryndaky **ا** (alef) harpynyň üstünde goýlup, «än» ýaly okalýar. Meselem:

	räsmän	– resmi suratda
	mowäggätän	– wagtlaýynça
ب	ka:melän	– bütinleý
	mähsu:sän	– hususan-da
ب	mäsälän	– meselem

Käte bu belgi hem ýazuwda ýazyлмаýar. Ýöne şeýle-de bolsa bu sözler «tenwin» belgisi bar ýaly okalýar.

3. **ـَ (mädde)** – metde. Sözüň başynda we käbir sözlerde bolsa ortasynda gelýän **ا** (alef) harpynyň üstünde ýazyлып, onuň uzyn çekimli «a:» sesini aňladýandygyny bildirýär:

آب	a:b	– suw
آرد	a:rd	– un

آش	a:ş	– aş
تأثر	tea:tr	– teatr

4. ع (hämze) – hemze. Bu belgi, esasan, pars diline giren arap sözlerinde duşýan-da bolsa, pars dilindäki beýleki sözlerde hem giñden ulanylýar. Bu belgi boş dişň üstünde (ء) goýlup, öňden we yzdan gelýän çekimliniň ikisiniň-de okalmalydygyny aňladýar. Meselem:

پائين	pa:i:n	– aşak
روئین	ru:i:n	– бүрүнç
آينه	a:i:ne	– aýna
كاکائو	ka:ka:o	– kakao

Gönükm. Aşaky sözleriň okalyşyny ýazyp, terjimesini öwreniň.

أَرَهُ كُرَّهُ حَسَّاسَ عَطَّارَ خَطَّاطَ حَمَّالَ بَنَّا طَرَاحَ قَنَادَ شِدَّتَ
 إِطْلَاعَ مُدَّتَ تَلَفُّظَ بَقَالَ تَصَرَّفَ حَدَّ مُتَصَرَّفَ شَخْصًا حَتْمًا حُكْمًا
 مُرْتَبًا إِتْفَاقًا تَصَادُفًا غَالِبًا فِعْلًا عَجَالَتَا سَوَّالَ مَوَاطِنَهُ تَأْتِيرَ نَاطِرَ
 تَأْدِيبَ جُزْئِي رُوْنِيَه دَانَائِي بَيْنَائِي

SÖZLÜK

ا آ

آب	ab	– suw
آبپاش	abpaş	– suw sepilýän jürdek
احمد	Ähmäd	– Ahmet
اذیت	äziýät	– ezýet, horluk
ارث	ers	– miras
آرد	ard	– un
ارض	ärz	– ýer, ýurt
اردک	ordäk	– ördek
اره	ärre	– byçgy
آزاد	azad	– 1) azat, erkin; 2) Azat (<i>adam ady</i>)
اژدر	äždär	– 1) aždarha; 2) Aždar (<i>erkek adamyň ady</i>)
اشخاص	äşhas	– adamlar
الفاظ	älfaz	– sözler
املا	emla	– diktant
آن	an	– ol
انسان	ensan	– ynsan
انواع	änwa'	– her hili, dürli
آن کیست؟	an kist?	– ol kim?
این	in	– bu
این چیست؟	in çist?	– bu näme?
این قلم است.	in ğäläm äst	– bu ruçka

ب

بابا	baba	– kaka, ata, baba
بار	bar	– 1) ýük; 2) gezek
باز	baz	– 1) açyk; 2) ýene
باعث	ba'es	– sebäp
باغ	bağ	– bag
بام	bam	– üçek
بد	bäd	– erbet, ýaramaz, bet
برق	bärg	– 1) ýyldyrym; 2) elektrik togy
برادر	bäradär	– dogan
برگ	bärg	– ýaprak
بعد	bä'd	– soň
بلال	Bälal	– Belal (<i>erkek adamyň ady</i>)
بلبل	bolbol	– bilbil
بنا	bäna	– bina, jaý
بنا	bänna	– jaý salýan ussa
بهار	bähar	– bahar, ýaz

پ

پا	pa	– aýak
پاسخ	pasoh	– jogap
پاک	pak	– päk, arassa
پاکت	pakät	– bukja
پدر	pedär	– kaka, ata
پرچم	pärçäm	– baýdak
پزشک	pezeşk	– lukman
پس	päs	– soň
پسر	pesär	– oglan
پنج	pänj	– baş
پیر	pir	– garry

ت

تاج	taj	– täç
تايد	tä'yid	– tassyklama
تار	tar	– tar (<i>saz guraly</i>)
تازه	taze	– täze
تخت	täht	– tagt
تر	tär	– ter
ترب	torob	– turp
ترش	torş	– turşy
تقريباً	täğribän	– takmynan
تضمن	täzmin	– kepil bolma, kepillendirme
تن	tän	– ten
تير	tir	– ok
تيز	tiz	– ýiti

ث

ثانيه	saniýe	– sekunt
ثروت	särwät	– baýlyk

ج

جديد	jädid	– täze
جمال	Jämal	– Jemal (<i>adam ady</i>)
جوراب	jurab	– jorap
جغد	joğd	– baýguş
جمع	jäm'	– jem, jemlemeklik

چ

چتر	çätr	– saýawan
چشم	çäşm	– göz
چنار	çenar	– çynar
چهار	çähar	– dört

حتما hätmän
 حدیث hädis
 حساب hesab
 حسن Häsän
 حیاط häyat

ح

– hökman
 – hadys
 – hasap
 – Hasan (*erkek adamyň ady*)
 – haýat, howly

خانه ĥane
 خرما ĥorma

خ

– öý
 – hurma

داراب Darab
 داد dad

د

– Darab (*erkek adamyň ady*)
 – berdi (*bermek işliginiň öten zaman olluk ýöňkemesi*)

داس das
 دال dal
 دختر doĥtär
 درختها derähtha
 درس därs
 دست däst
 دشت däšt
 دلبر Delbär
 دلشاد Delşad
 دی deý

– orak
 – dal (*harpyň ady*)
 – gyz
 – agaçlar
 – ders, sapak
 – el
 – çöl, sähra
 – Dilber (*gyz ady*)
 – Delşat (*gyz ady*)
 – deý (*Eýranda ulanylýan şemsi ýyl hasaby boýunça 10-njy aýyň ady*)

ذال zal
 ذرت zorrät
 ذره zärre

ذ

– zal (*harpyň ady*)
 – mekgejöwen
 – zerre, iň kiçi, azajyk

ر

راحت	rahät	– rahat, arkaýyn
راه	rah	– ýol
ربع	rob'	– dörtten bir bölegi
ردیف	rädif	– hatar
رژه	räže	– dabaraly ýöriş
رفیق	räfiğ	– ýoldaş
رقص	rägş	– tans
رو	ru	– ýüz
ری	Reý	– Reý (<i>Eýranda bir şäheriň ady</i>)

ز

زرد	zärd	– sary
زیبا	ziba	– owadan

ژ

ژاله	žale	– damja
ژانویه	žanwiye	– ýanwar
ژرف	žärf	– çuň

س

ساحل	sahel	– kenar
سحر	sähär	– säher
سخت	säht	– kyn, agyr
سرباز	särbaz	– esger
سرخ	sorh	– gyzyl
سطل	sätl	– bedre
سعد	sä'd	– bagt, sähet
سلام	sälam	– salam
سلمان	Sälman	– Selman (<i>erkek adamyň ady</i>)

سؤال	soal	– sował sorag
سيب	sib	– alma

ش

شاخ	şah	– şah, şaha
شاد	şad	– şat, şadyyan
شام	şam	– ağşamlyk
شتر	şotor	– düýe
شرح	şärh	– düşündiriş
شرط	şärt	– şert
شرق	şärğ	– gündogar
شكر	şäkär	– şeker
شهر	şähr	– şäher
شير	şir	– 1) süýt; 2) suw akýan kran; 3) ýolbars

ص

صد	säd	– ýüz (<i>san</i>)
صورت	surät	– ýüz

ط

طبل	täbl	– deprek
طرف	täräf	– tarap

ظ

ظرف	zärf	– gap-çanak
ظهر	zohr	– günortan

ع

عادت	‘adät	– adat
عيد	‘eýd	– baýram

غ

غالباً	ğalebän	– köplenc
غذا	ğäza	– nahar
غرب	ğärb	– günbatar
غلیظ	ğäliz	– goýy
غم	ğäm	– gam-gussa

ف

فصل	fäsl	– pasyl
فضا	fäza	– giňişlik
فقط	fäğät	– diňe
فكر	fekr	– pikir
فورا	fourän	– şol bada, derrew
فیل	fil	– pil

ق

قرض	ğärz	– karz
قطار	ğätar	– otly
قلم	ğäläm	– ruçka
قند	ğänd	– gant

ک

کاج	kaj	– arça
کار	kar	– iş, kär
کارگر	kargär	– işçi
کریم	Kärim	– Kerim (<i>adam ady</i>)
کلاس	kelas	– synp
کلم	käläm	– kelem
کلنگ	koläng	– durna
کوچک	kuçäk	– kiçi
کیف	kif	– ýantorba

گاو	gaw	– sygyr
گرگ	gorg	– möjek
گل	gol	– gül
گلدان	goldan	– güldan
گنج	gänj	– genji-hazyna

گ

لچک	läçäk-	– ýaglyk
لذیذ	läziz	– lezzetli, süýji
لفظ	läfz	– söz
لیمو	limu	– limon

ل

مادر	madär	– eje, ene
مثل	mesl	– ýaly
مثلا	mäsälän	– meselem
محکم	mohkäm	– mäkäm, berk
مداد	mädad	– galam
مراد	Morad	– Myrat (<i>adam ady</i>)
مرغ	morg	– towuk, guş
مريض	märiz	– keselli
مریم	Märyäm	– Merýem (<i>adam ady</i>)
مژه	može	– kirpik
مژده	možde	– buşluk
مو	mu	– saç
میراث	miras	– miras
میز	miz	– stol

م

ن

نادر	Nader	– Nedir (<i>adam ady</i>)
نازك	nazok	– näzik, ýuka
نامه	name	– hat
نان	nan	– nan, çörek
ناو	naw	– gämi
نخ	näh	– ýüplük, sapak
نردبان	närdeban	– merdiwan
نظامی	Nezami	– Nyzamy (<i>adam ady</i>)
نظر	näzär	– nazar, garaýyş
نفر	näfär	– sany, adam
نقاش	näggaş	– suratkeş
نقد	näğd	– nagt
نگار	Negar	– Nigär (<i>gyzyň ady</i>)
نمد	nämäd	– keçe
نمک	nämäk	– duz
نمکدان	nämäkdan	– duz gaby
نوع	nou'	– görnüş
نی	neý	– tüýdük

و

وارث	wares	– mirasdüşer
وارد	warded	– girmeklik
ولی	wäli	– emma, weli

ه

هادی	Hadi	– Hady (<i>erkek adamyň ady</i>)
هفت	häft	– ýedi
هوا	häwa	– howa

MAZMUNY

Sözbäşy.....	7
Birinji sapak. Pars elipbiýi	8
Ikinji sapak. Harpy emele getirýän şekiller.....	10
Üçünji sapak. Birmeñzeş ses aňladýan harplar	12
Dördünji sapak. Iki görnüşli we dört görnüşli harplar.....	13
Bäşinji sapak. ب (be), پ (pe), ت (te), ث (se) harplary	20
Altynjy sapak. ن (nu:n) we ی (ýa:) harplary	22
Ýedinji sapak. س (si:n) we ش (şi:n) harplary	25
Sekizinji sapak. ه (ha:-ýe häwwáz) harpy.....	29
Dokuzynjy sapak. Uzyn çekimlileriň ýazuw düzgüni.....	32
Onunjy sapak. Gysga çekimlileriň ýazuw düzgüni. Hereketler.....	35
On birinji sapak. م (mi:m) harpy	37
On ikinji sapak. ف (fe) we ق (ğa:f) harplary	39
On üçünji sapak. ج (ji:m), چ (çe), ح (ha:-ýe hotti:), خ (ħe) harplary	41
On dördünji sapak. ك (ka:f) we گ (ga:f) harplary	47
On bäşinji sapak. ل (la:m) harpy	49
On altynjy sapak. ص (sa:d) we ض (za:d) harplary.....	52
On ýedinji sapak. ط (ta:) we ظ (za:) harplary	55
On sekizinji sapak. ع (‘aýn) we غ (ğaýn) harplary	56
On dokuzynjy sapak. Arap-pars ýazuwynda ulanylýan beýleki hereketler.....	61
Sözlük	63